

LÉNÁRT ANDRÁS

AZ ÉLETMŰVÉSZ

A múlt megismerése, a történelem kutatása kapcsán a tudósok általában az úgynevezett hivatalos adatokat, dokumentumokat, a többszörösen alátámasztott tényeket részesítik előnyben. Elismerve ezek fontosságát, mégsem érdektelen megvizsgálni a történelem lecsapódását, sajátos megítélését kiscsoportos közegben, vagy akár egyéni szinten. Elegendő arra gondolni, hogy az eseményeket befolyásolni képes szereplők érzelmekkel rendelkező emberek, akiknek döntéseire nemcsak felhalmozott racionális tudásuk hat, hanem az egyénre jellemző érzelmviláguk is. Ezen a ponton viszont nehéznek ígérkezik határt húzni objektív és szubjektív valóság között, érdemesebbnek tűnik a valóság konstruálásának folyamatára, mikéntjére helyezni a hangsúlyt.¹ A társadalmi jelenségek megélésének, átalakulásának, torzulásának megfigyelésére a mindennapi élet számos színtere nyújt lehetőséget. Egy csoport vagy egy személy cselekedetének hátterét különböző módszerek alkalmazásával kísérlelhetjük meg feltérképezni. Ilyen például a részt vevő megfigyelés, a személyes dokumentumok elemzése, interjúk készítése és feldolgozása.

Jelen dolgozatban egy önéletrírás elemzése során próbálom meg végignézni egy 1920-ban született férfi életútját, a politikához való viszonyát, a személyiségét formáló motívumokat. Egy viszonylag rövid életrajzi áttekintés után fiatalkorában elsajátított értékrendjének főbb elemeit mutatom be, majd – összetett kapcsolathálóját megrajzolva – adaptációs készségének sikerességét.

Az önéletrajz szerzője, Pétery Lóránt, 1938-ban Csehszlovákiából Magyarországra áttelepült katonatiszt, később tisztviselő, jelenleg Szegeden élő nyugdíjas, 1986-ban elhatározta, hogy papírra veti élete meglepő fordulatokban gazdag eseményeit. Az 1980-as évek közepén sítúrák alatt folytatott beszélgetések hatására több alkalmi ismerőse arra biztatta, hogy írja meg élete történetét. A száztizennégy oldal terjedelmű, fényképes melléklettel ellátott mű legépeléséhez 1986 februárjában, hatvanhatodik születésnapján fogott hozzá. A szöveget időnként megszakító kiszólásokból kiderül, hogy a művet „belső használatra”, családjának, elsősorban unokájának, „Kisgabinak” szánta, akinek történelemkönyveiben a közelmúlt eseményeit taglaló részek valótlan, a Pétery által tapasztaltakkal ellentétes dolgokat állítanak. 1991-ben, amikor elküldte irományát az 1956-os Intézet Oral History Archívuma pályázati felhívására, néhány tollal beszúrt kísérő megjegyzéssel és tematikus fejezetcímekkel látta el öt évvel korábban befejezett munkáját. A dolgozathoz csatolt levelében a félreértések elkerülése végett közli, hogy a fénymásolt szövegben a kihúzásoknak tűnő, nehezen olvasható sorok valójában filctollas kiemelések az eredeti példányban. Az igazi kihúzásokat és rövidítéseket

1 Lásd Niedermüller Péter: A szimbolikus és a kulturális elemzés. Megjegyzések a szimbolikus antropológiáról. In *Jelbeszéd az életünk.* Szerk. Kapitány Ágnes, Kapitány Cábor. Budapest, 1995, Osiris–Századvég, 200. o.

nem maga miatt, hanem második és harmadik felesége kérésére eszközölte. (Egyébként avatott szemnek így sem jelent gondot a személy- és helynevek rövidítéseinek a feloldása.) Mindenképpen etikus gesztusként értékelhetjük, hogy önéletrajzában kvázi nyilvánosságra hozatala előtt kikérte az intimebb részekben szereplők véleményét a saját személyüket illetően.

Pétery Lóránt csehszlovákiai evangélikus papi családból származik. Két bátyja – Zoltán (1915) és Géza (1918) – után a család legkisebb gyermekeként született 1920-ban Felsőszeliben, egy Galántához közeli községben. Tanulmányait szülőfalujában, majd Pozsonyban, az Állami Magyar Reálgymnáziumban végezte. Neveltetésében a szellemi tantárgyak mellett kiemelkedő szerep jutott a testedzésnek. Ezen a téren testvéreirehasonlóan jelentős sikereket könyvelhetett el helyi, iskolai, később megyei és országos szinten. A legkülönbözőbb sportágakban mutatta meg a tehetségét. A legnagyobb eredményeket súlylökésben és diszkoszvetésben érte el, de ügyesen röp- és kosárlabdázott, illetve futballozott. A tanév folyamán űzött sportokon kívül nyáron szívesen biciklizett, úszott, kajakozott. Legkedvesebb emlékei között tartja számon az édesapja által vezetett csallóközi vízitúrákat, ahol a baráti kör tagjai remekül szórakoztak, jókat ettek-ittak, egészségesen éltek, vízicsatáztak, miközben a felnőttek tanulságos történeteit hallgatták.

Gymnáziumi éve alatt lelkes magyartanárai példáján felbuzdulva jócskán kivette a részét a korabeli Pozsony társasági és kulturális életéből. Állandó szereplője volt a különböző önképzőkörök és kultúregyletek szervezésében megrendezésre kerülő felolvasóesteknek, színházi előadásoknak. Művében teljes oldalakat szentel a tánciskolák és mulatságok leírásának, valamint az egész Szlovákia magyar ifjúságát megmozgató diákbáloknak.

1938-ban az érettségét és főképp az első bécsi döntést (1938. november 2.) követően fiatal, hazafias érzelmű kortársai közül nem egyedülálló módon elhatározta, hogy a magyar hadseregbe vonul be katonának, származásának, iskolázottságának megfelelően tiszti rangban.² Álma megvalósulására – a budapesti Ludovika Katonai Akadémiára való felvételére – azonban várnia kellett egy évet, ugyanis érettségijének honosítása elhúzódott, és így lekészte a felvételi idejét. Jobb híján addig is beállt katonának. Időközben, mivel nem tért haza – Felsőszeli az újonnan létrehozott önálló Szlovákia része maradt –, katonaszökevénynek nyilvánították, szüleivel is csak levelezés útján tudta tartani a kapcsolatot. Nem volt azonban egyedül, hiszen idősebb bátyja segédlelkésként Békéscsabán tevékenykedett, a fiatalabbik pedig a gyulai kórház szülészeti osztályán „famuluskodott”. A bevonulását megelőző nyáron távoli rokonainál vendégeskedett Békéscsabán, ahol megismerkedett élete első nagy szerelmével, a csinos Bellával.

A meghitt kapcsolat nem bizonyult tartósnak, a katonaelet viszont annál inkább. Előbb árkásként szolgált, majd elvégzett egy rövidített karpaszományos kiképzést, végül a nehéz felvételi vizsgákon átküzdvé magát 1940-ben bekerült a Ludovikára. 1942. december 6-án nemcsak a tisztté avatása miatt vált fontos dátummá emlékezetében. Immáron hadnagyként, kellő társadalmi presztízs birtokában, meglepve, de örömmel vette a tétel furcsa ajándékát: barátja felesége, Hella, ez alkalommal a szokásos szerelmi légyottnál többet, törvényes házastársi kapcsolatnál kevesebbet akart: egy közös gyermek fogantatását indítványozta. Pétery véleménye szerint eme együttlét gyümölcseként született meg 1943. szeptember 6-án – éppen kilenc hónapra rá – Krisztina lányuk, akit összesen két alkalommal láthatott, mert 1948-ban a család Franciaországba disszidált, és a kapcsolat megszakadt.

² Az írásból több évszám csak hozzávetőlegesen állapítható meg, mivel a szerző elfelejtett pontos dátumokat közölni. A több adatból logikai úton kikövetkeztetett évszámok viszont némileg ellentmondanak egymásnak. Bizonyta-

A frontra viszonylag későn, 1944 tavaszán került ki, és hamarosan hadifogságba esett. A kezdeti viszontagságok után tiszti rangjának köszönhetően a lehetőségekhez képest kedvező körülmények között vészelté át a hosszúra nyúlt hadifogság megannyi nehézségét. 1948-ban engedték haza – egy kis kitérővel. Mivel annak idején Désről indult a frontra, a szovjet hatóságok román állampolgárnak vélték, így kénytelen volt két hetet eltölteni a foksánii elbocsátó táborban, Máramarosszigeten, majd Kolozsváron. Végül kiábrándulva a katonaságból otthagya a hadsereget, és hazatért időközben Szlovákiából Magyarországra áttelepített szüleihez.

Mágocson, Dombóvár közelében művelte az államtól kapott tizenöt holdat, amelyet apjának adtak papi fizetesként, mígnem szintén felvidéki származású, régi ludovikás barátja és hadifogolytársa, Maléter „Pali” be nem protezsálta az újonnan szerveződő néphadseregbe. A katonai vizsgák és a három hónapos próbaszolgálat után felvételt nyer a szegedi őrszázadba. Hivatásos állományba kerülését követően rövidesen elvégezte a Sporttisztai Akadémiát (70. o.), és a továbbiakban aktív röplabdajátékosként, valamint edzőként, illetve technikai vezetőként tevékenykedett.

1953-ban a megváltozott nemzetközi és belföldi politikai viszonyoknak megfelelően a korábban óriási mértékben felduzzasztott hadsereg leépítésére került sor. Szegeden Pétery kissé fájdalmasan érintő módon oldották meg a kívánt létszámleépítést: egyszerűen megszüntették az eredményesen működő Honvédot. A munkahelyváltás ugyanakkor nem okozott számára különösebb gondot. Sporttisztáit megőrizte: az egyetemi csapatnál – a Szegedi Haladásnál, később annak jogutódjánál, a SZEAC-nál illetve a SZEOL-nál – dolgozott, és egy kétéves, anyaggazdálkodói képesítést nyújtó tanfolyam elvégzése után a szegedi József Attila Tudományegyetem Gazdasági Hivatalának „vegyszerese” és „omkerese”³ lett.

Maléter Pál és baráti köre „mesterkedésének” köszönhetően ismerkedett meg majdani feleségével, akivel 1949-ben kötöttek házasságot. Margitka gyermekük születését követően, 1953-ban súlyosan megbetegedett, és reumás jellegű panaszai miatt járóképtelenné vált. Pétery úgy emlékszik vissza rá, mint aki „tökéletes, egészséges, nagyszerű ember volt, csak éppen nem tudott járni” (73. o.).

1956-os szerepvállalását követően újabb fordulat állt be az életében. A Maléterrel fenn tartott baráti kapcsolat révén, november 3-án szegedi Forradalmi Katonai Bizottság felkérte, hogy kísérelje el küldöttségüket Budapestre. Még aznap sikerült szót váltania a honvédelmi miniszterrel a Parlament folyosóján. Ügyrendi kérdéseikre azonban érdemben válaszolni már nem jutott idő, a harc események forgatagában a küldöttség tagjai egymástól elszigetelve a fővárosban rekedtek. Napokkal később szovjet igazoltatások után jutottak vissza Szegedre, ahol a „híres embereket” még a JATE rektora, Baróti professzor is meghívta egy eszmecsere-re. A JATE Fegyelmi Bizottsága a történetek miatt 1956 végén Pétery Lórántot egyévi fizetés-visszaszorolásra büntette. De nem úszta meg ennyivel, ugyanis Trencsényi-Waldapfel Imre professzor, a Művelődésügyi Minisztérium illetékese súlyosabbnak ítélte meg Pétery ügyét: „Nem maradhat az egyetemen olyan személy, aki alkalmas volt arra, hogy felküldjék Maléterhez tárgyalni!” (85. o.) Hogy börtön nem lett a dologból, azt a „hisztis vénasszonyok” (84. o.) karakánységának tudja be, akikkel Géza bátyja Németvölgyi úti házában együtt vészelté át a szovjet csapatok november 4-i bevonulását. A kialakult pánikhangulatban az ifjabb Péterynek határozott fellépésével sikerült megnyernie az említett asszonyok bizalmát és cso-

lan, hogy 1938 vagy 1939 nyarán került-e Magyarországra, és kétséges, hogy 1948 vagy 1949 folyamán tért-e haza a hadifogságból.

3 Az Orvosi Műszerkereskedelmi Vállalat munkatársa.

dálatát. Hálájuk jeleként 1957-ben, amikor szovjet katonák meggyilkolásáért perelték be Péteryt, ők tisztázták az alaptalan vádak alól.

Mit volt mit tenni, hősünk harminchét évesen elment segédmunkásnak. Sok választása éppen nem volt: vagy a bányászatban, Pécs környékén, vagy az építőiparban, Szegeden helyezkedhetett el. Érthető módon az utóbbi mellett döntött. Kályhaépítő szakmunkásoknak segédkezett. A nehéz fizikai munka hosszú sportkarrierje ellenére eleinte megviselte, de egy idő után hozzászokott a terheléshez. Nagyobb problémát jelentett, hogy 1957 végére elfogyott a munka a városban. Egy ideig „fagyszabadságot” vett ki, de mivel családja megélhetését biztosítania kellett, alkalmi, „fusi munkákat” végzett. Mégis sokat volt távol családjától, mivel az egész ország területén vállalt munkákat.

A segédmunkás vándorélet – ami nem volt túlságosan ínyére – Budapest újjáépítésével fejeződött be számára. Örömmel konstataálta, hogy a módosabb pestiek a kályhák kipucolásáért cserébe gyakran adtak borralalót. Pétery olyan jártasságra tett szert a kályharakás rejtelmeiben, hogy 1958 őszén – persze azért a régebbi sportkapcsolatokat mozgósítva – szakvizsgát tehetett. Szakmunkás pályafutása következő lépcsőjén elérte, hogy az ország első, kilenc hétig tartó műburkolói tanfolyamára a város harmadmagával őt delegálta. Most már valóban kényes feladatokkal bízták meg, például egy kollégája segítségével ők készítették el a szege-di izotóplabor burkolását, amit a bemérések tökéletesnek találtak. Később kinevezték a DÉLÉP egyik telepvezetőjének, de ez már sok volt neki. Túl nagy idegfeszültséget okozott számára, hogy nincsenek meg az eszközei az anyagelsinkófalások megakadályozására. A „jó Isten” (89. o.) gondviselésének tartotta váratlan rehabilitációját, és hat év elteltével, 1963. március 1-jén természetesen sietve állt be (hiánytalan elszámolás után) régi, egyetemi munkakörébe.

1956 előtti anyagbeszerzői kapcsolatait felelevenítve vetette bele magát a munkába, de ha már kitanulta a kályhakészítés fortélyait, akkor – gondolta – alkalmazza is. Kiváltotta az ipart, és ezernyolcszázötven forintos havi fizetését a fusizásból körülbelül még kétezerrel tudta megtoldani. Ám amikor úgy tűnt, hogy az élete visszazökkent a régi kerékvágásba, és minden nyugodtan zajlik körülötte, akkor bekövetkezett a tragédia. 1969 augusztusában a Trabantjukkal elszenvedett autóbaleset során a felesége életét vesztette. Húszévi házasság után Pétery alól kicsúszott a talaj. Önvád gyötörte a felesége haláláért, hiszen ő vezette a kocsit az ütközéskor. Esténként hazatérve nehezen szokta meg – a fia jelenléte ellenére – az üresen kongó lakást, de szerencsére a sors (vagy még inkább közeli jóakarói) közbenjárására gyorsan megismerkedett a második feleségével. Vesztére.

Feltűnően gyorsan, 1970-ben, a gyászév letelte előtt összeházasodtak, de a nászúton kiderült, hogy az újdonsült ara gyöngéd érzelmeit még mindig volt férjének tartogatja. Pétery azonnal szakítani akart, ám Éva meggyőzte, hogy a botrány elkerülése érdekében halasszák el a válást. Végül két hónapnyi „rövid, de boldogtalan” (98. o.) házasság után otthagya Oroszát friss munkahelyével egyetemben, és visszatért Szegedre.

Ez alkalommal sem kellett sokat várnia az új állásra. Habár egyik ismerőse elintézte, hogy Pétery munkát kapjon Algyőn, még mielőtt másnap eljutott volna a szomszédos településre, véletlenül egy kedvezőbb ajánlatot hallott, és emellett döntött. A szervezés alatt álló Élelmiszer-ipari Főiskola várt munkatársakat, lehetőleg azonnali belépéssel. Nyugdíjazásáig már nem váltott munkahelyet, viszont magánéletét, második házasságát követően tett fogadalmát megszegve – „32 évig nem házasodom” (99. o.) –, kétszer is gyökeresen átszervezte. Igaz, harmadik házasságába a főiskolai KISZ-alapszervezet „kényszerítette”, ugyanis egyik, az ifjúság erkölcsi szokásait ostromozó fejtegetése után egy hallgató megjegyezte, hogy a tanári karban is akadnak olyanok, akik vadházasságban élnek. Az akkori rendszerre jellemzően sen-

ki nem sérelmezte a magánéletbe történő durva beavatkozást. Pétery és a tőle külön lakásban élő nyelvtanár barátja érintve érezvén magukat, tehát célszerűnek vélték a törvényes házasságkötést – a probléma orvoslása végett. Az utóbbi lépés lassan, de biztosan elmérgesítette a köztük kialakult korábbi derűs és kiegyensúlyozott viszonyt. Pétery kifogásolta, hogy Kati parancsuralmi módszereket kezdett bevezetni az életükbe, amit hősünk egyre nehezebben viselt el. „Mesterien tudta kihasználni az embereket. Leginkább engem” (101. o.) – írja. Mindennaposakká váltak a veszekedések, amelyek szinte törvényszerűen vezettek 1975-ben bekövetkezett válásukhoz.

A következő alkalommal a három házasságot maga mögött tudó, a nyugdíjaskor határára érő Pétery óvatosabb volt. Ezúttal háromévi kitartó együttlét után, 1978-ban szánták el magukat az esküvőre volt röplabdás növendékével, Engi Erzsivel. A negyedik, véglegesnek ígérkező házasság békés mindennapjairól dolgozatának utolsó oldalain számol be. Egy nyugodt, időskori életvitel bontakozik ki az olvasó előtt, amelyben a legfontosabb esemény a napi étrend összeállítása, a beteg rokonok ápolása és saját egészségük kímélése, megóvása.

A mű megírása óta említésre méltó dolog tényleg nemigen történhetett életében, mert mielőtt a beküldés előtt átböngészte önéletrajzát, csak a családja megrajzolásokor szűrte be egy-két, az unokák születésére vagy tanulmányi előmenetelére vonatkozó későbbi évszámot.

Élettörténetének szakaszokra bontásakor a következő nagyobb periódusokat figyelhetjük meg: 1920–1938, a biztos családi háttérű, vidám gyermek- és ifjúkor, amelyet az érettségi és a Magyarországra költözés zár le; 1938–1948, amelyet a családi körből kiszakadva a katonaszkodás, a Ludovika, a front, a hadifogság, egyszóval a háború jellemez; 1948–1956, a néphadseregben töltött évek, illetve az egyetemi anyagbeszerzői munkakör, amelyeket a folyamatosan végzett sporttevékenység köt össze; 1956–1963, az elbocsátást követő segéd-, később szakmunkás évek; 1963–1969, az első feleségének tragikus halálával befejeződő „konszolidáció”; 1969–1975, két rövid házasságának átmeneti periódusa; és 1975-től a mű írásáig, illetve a pályázatra történő elküldéséig tartó időszak.

Nem meglepő, hogy az életrajzi periódusokat elválasztó fordulópontok egy részét az ország történetét meghatározó események jelölik ki: az első bécsi döntést például napra pontosan idézi, hiszen a Felvidék déli részének Magyarországhoz csatolása családját közelről érintette. Mivel hivatásként a katonai pályát választotta, a második világháború – annak minden tapasztalatával – szintén nagy befolyással bírt a jövőjére. Véletlenül ismerte az első bombázás következtében meghalt lányt, akinek „még nagy, ünnepi temetést rendeztek”. 1944 tavaszán az ukrajnai Kolomea⁴ térségében teljesített frontszolgálatot, ahol először találkozott a „véres halállal” (36. o.) – „minden réteg hullára meszet öntöttek, mint az asszonyok a tejfölt a rakottkrumplira” (36. o.) –, május 16-án sebesülten fogságba esett, és csak 1948-ban tért haza. Mivel szüleit a Csehszlovákiával kötött 1946-os lakosságcsere-egyezmény értelmében áttelepítették, szülőfaluja helyett átmenetileg Mágocs jelentette az otthont.

1956-ban Maléterhez fűződő kapcsolata révén a fentebb már ismertetett módon, mellékszereplőként került az események forgatagába. Különösebb szervező- tevékenységet nem folytatott, sőt egyetemi állása dacára, a MEFESZ megalakulásáról sem ír semmit. Igaz, utólag Baróti Dezsőnek, a JATE rektorának későbbi elítélése kapcsán megemlíti, hogy az egyetemi ifjúságot 1956 őszén képtelenség volt megállítani.

4 Magyarország hadtörténete. Szerk. Liptai Ervin, Tóth Sándor 2. kötet. Budapest, 1985, Zrínyi. A 380. oldalon Kolomija néven fordul elő.

Az 1989–1990-es rendszerváltás számára fontos vagy tanulságos eseményeivel nem egészítette ki az 1986-ban íródott *corpust*. Talán érdektelennek tartotta, vagy ami még valószínűbb: a kerek, egész történethez nem volt kedve hozzáírni.

Pétery a szavak embere, társasági lény, aki imád beszélgetni, csevegni, de az írás vélhetően nem tartozik kedvelt időtöltései közé. Ennek ellenére stílusa élvezetes, bár helyenként nehezen kibogozható. Önéletrajza kissé csapongó, egy adott szereplő kapcsán azonnal asszociációk tömkelege rohanja meg, aminek következtében nehezen tudja kézben tartani a mesélés fonalát. (Naplóra vagy feljegyzéstörödékre soha nem utal, pedig rögzítésre méltó esemény lett volna bőven.)

Mielőtt végleges konklúziókat vonnánk le a politika és a magánélet sajátos viszonyáról Pétery életében és gondolkodásában, célszerű visszatérni a háború előtti, sorsát meghatározó módon alakító gyermekkorra, és megnézni, hogy milyen nevelésben részesítették, milyen értékrendet örökölt, és hogyan sikerült a gyakorlatban megvalósítania a kapott elveket.

A család: négy generációra visszamenőleg evangélikus papok éltek a családban. A vallássság, a Biblia és a keresztyén tanok megismerése központi helyet foglalt el a családi értékrendben. Bár lelkész édesapja nem írta elő kötelező jelleggel a templomba járást, fiai mégis szívesen mentek meghallgatni apjuk érdekes és szemléletes prédikációit. A szülői példa elsősorban nagyobbik testvérére hatott, aki szintén teológiát végzett, és nyugdíjas koráig lelkészként dolgozott. Lóránt is elfogadta és nagyra értékelte a keresztyén műveltséget: ezt jól tükrözik bibliai példái, párhuzamai vagy egy oltárkép kapcsán tett rövid megjegyzései. Közeleli hozzátartozói elvesztésekor szinte refrénszerűen következett az „Isten áldja meg őket haló poraikban is!” (2. o.), illetve az ehhez hasonló, Istennel kapcsolatos mondások. Harmadik feleségével történő szakításának konkrét oka egy Jézusról és a vallás lényegéről kirobbant heves vita. Ateista nevének Pétery vallási érzéseit sértő, cinikus hozzáállása az Utolsó Vacsora szentségéhez annyira felbőszítette, hogy egy autót közepén azonmód faképnél hagyta. Mindazonáltal amikor szlovákiai származású pesti barátjának felesége neki ajánlotta fel a kegyeit, rövid rábeszélést követően ráállt a dologra. Hozzá kell tenni: a keresztyén meggyőződésbe nehezen illeszthető házasságtörés ellenére Péterynek azért nem volt különösebb kifogása a találgák ellen, mert a szerelmi háromszög barátja hozzájárulásával jött létre. Sőt, kész áldásnak tekintette, hogy stabil szexuális partnerre lett, ugyanis így elkerülte a fiatal katonákat nagy számban sújtó nemi betegségeket.

Családjában nagy jelentőséget tulajdonítottak a tanulásnak, a művelődésnek. Apja négyezeröttszáz kötetes házi könyvtárral rendelkezett, több nyelven beszélt, még egy falubeli zsidó fiúnak is tudott segíteni héber leckéje megoldásában. Legkisebb fia, Lóránt az idők során hat idegen nyelvet sajátított el: szlovákul, németül, franciául és latinul az iskoláiban tanult meg, míg oroszul és románul a hadifogság idején. A gimnáziumi évek alatt különböző művelődési körök munkájában vett részt. Szívesen szerepelt színházi esteken vagy a mára már eltűnt előadói műfaj, a szavalókórus tagjaként. Első nagy szerelmével édes kettesben örömmel idéztek fel olvasmányélményeket és Ady-verseket. Érdekes, hogy a generációs tünetként értelmezhető, más kortársi naplókból és önéletrajzokban gyakran előforduló saját versekről, költői próbálkozásokról nem számol be. A mellékletben ábrázolt családfát megnézve szembeszökő a diplomások túlsúlya. A tizenöt (tizenegy férfi, négy nő) felnőtt korú személyből mindegyik felsőfokú végzettségű, többnyire orvosok és mérnökök. A lelkészi hivatás is továbböröklődött, ezúttal kisebbik bátyja, Géza egyik fia végzett teológusként 1989-ben.

A Ludovikán folytatott tanulmányok idején már többször emlegetett Hella barátnője vezette be a budapesti társasági élet olyan, addig csak messziről csodált szentélyeibe, mint a

Zeneakadémia vagy az Operaház, ami azért Pétery gimnáziumi diákkórusához képest más színvonalat képviselt.

Visszakanyarodva a szülői családhoz elmondható, hogy ifjúkorának abszolút meghatározó példaképe a kiművelt, sportos, köztisztelőben álló, határozott, tekintélyes, ugyanakkor segítőkész, tréfás és liberális édesapa. Édesanyjáról jóval kevesebbet ír. Meghatóan emlékszik vissza jószágára, szeretetére. Tizenhat éves volt, amikor az apja eljegyezte, ekkor a korabeli szokásoknak megfelelően diakonissza nővérnek vonult be, majd négy év elteltével összeházasodtak. Az édesanya még egyszer szerepel az önéletrajzban: amikor megérzi, hogy fiával, Lóránttal valami baj történt. (Ekkor sebesült meg a fronton.)

A dolgozatához csatolt fényképek csak felmenőket ábrázolnak. Egy 1848-as mártír ósön kívül nagyapja, szülei és a három testvér látható rajtuk. Úgy látszik, a szerző ez utóbbi beállítását kedvelte leginkább, mert négy ilyen típusú képet helyezett el a kollekciónban. Valószínűleg „élőben” is kellemes benyomások érték a három nyalka fivért, mikor együtt jelentek meg a külvilág előtt. Pétery Lóránt saját, felnőttkori családjáról, feleségeiről, gyermekéről egyáltalán nem közöl képeket.

Nála a családi összetartozást gyermekora jelképezi, ő maga csak egyszer jelenik meg – akkor is ideiglenesen – apaszerepben: amikor második házassága idején felesége korábbi házasságából származó, kissé neveletlen gyermekei megszeretik, és szót fogadnak neki. Egyetlen (törvényes) gyermekéről alig beszél, ráadásul némileg negatív színben tünteti fel, és sorsáról vajmi keveset árul el. Részletesen számol be viszont arról, hogyan látogatták meg negyedik felesége volt tanítványát, az állami gondozott Lacit, a fiú szakmunkás évről-évre. A szép emlék fontosságát alátámasztja, hogy az erről szóló szövegrészt egy nagyalakú fénykép másolatával illusztrálta.

Jó alkalmazkodó és kapcsolatteremtő képessége – amely talán leginkább hozzájárult a fiatal Pétery boldogulásához – szintén a szülői házból származik. Apja kiterjedt kapcsolathálózata révén Zoltán bátyja másfél évet tölthetett ösztöndíjasként Finnországban, Lóránt pedig ingyen nyaralhatott a Balaton melletti Gyenesdiáson. Magyarországra településekor – egy látni krízishelyzetben – sem jelent problémát a fia elhelyezése. Akár említhetnénk itteni idős gyámja, Materny Ödön altábornagy váratlan látogatását a Ludovikán, aminek köszönhetően „Pétery akadémikus” (33. o.) addig közepesnek minősülő tanulmányi eredményei ellenére az évfolyam első harmadába „küzd fel magát”. Apja dúsan kamatozó kapcsolatai mellett az új ismeretségek, barátságok kialakulásában – főként Magyarországon – nagy szerep jutott a közös származási helynek. A ludovikás évfolyamtársak közül Malétert többek között kassai származása tette számára különösen rokonszenvenné. Rokon mentalitásukról így ír: „A szellem, ami ott általánosan uralkodott, nem nagyon »smakkolt« nekem, a felvidéki gyomromnak!” (29. o.) Néhány sorral lejjebb befejezi a gondolatot: „De hát nem ugrálhattam »polgáriás« elveimmel. Minket Palival »beneši szelleműeknek« neveztek” (29. o.).

A már több ízben emlegetett szeretőjének férjét, Karcsit egy buszmegállóban ismerte meg. Miközben egymást túllícitálva szidták a Beszkártot, a korabeli fővárosi közlekedési vállalatot, azonos tájszólásuk alapján rájöttek, hogy mindketten felvidékiek. Ennyi elég is volt ahhoz, hogy megkezdődjön a közös ismerősök utáni vadászat; a sikeres folytatás ismeretes. A szege-di gyermekklinika igazgatójává lett „kipróbált” (10. o.) gyermekkori jó barátjával rendszeresen együtt teniszeznek mind a mai napig.

„Rákóczi megtérése”: a két világháború közötti magyar külpolitika első számú törekvése a trianoni határok revíziója volt. Politikai irányultságtól függetlenül a hatalom kiemelt hangsúlyt helyezett az egész társadalmat átható vágnak, valamint az ehhez kötődő hazafias nevelésnek az oktatási tananyagba való bekerülésére. A Csehszlovákiához csatolt magyar népes-

ség is igyekezett megőrizni nemzeti identitását. Pétery örömmel gondol vissza remek elemi iskolai tanáira, akik közül a munkanélküli mérnök-néptanító a modern üvegfúvási technika bemutatása mellett érzelemdúsán, hallgatóságát nemegyszer könnyekre fakasztva mesélt nagy magyarjaink sanyarú sorsáról, majd a hatást fokozandó, hegedűvel kísérve magát elénekelt például a *Rákóczi megtérése* című nótát. Ezek az órák – nyilván későbbi élményekkel kiegészülve – olyannyira meghatározóvá váltak Pétery számára, hogy hadifogsága idején összeírt négyszáz magyar nótát, sőt hatvanévesen kazettára mondta, illetve énekelt őket. A hazafiság érzete még erőteljesebben megragadható fiatalkori döntésében. A katonai pálya iránti elhivatottságot ott hagyja Szlovákiát a biztos családi háttérrel, és legkisebb fiú módjára elmegy szerencsét próbálni. A háború és a hadifogság után egy életre elege lesz az egészsből, mégis újra egyenruhát ölt. A látszat csal, az egyenruha valójában sportmezzé szelődül.

„A sport, az jó vonal”: már nem kívánt vitézkedni, fegyvert fogni – pláne nem az imperializmus ellen –, hanem csak egyet akart: a sportéletben elhelyezkedni. Felvetésére Maléter bölcsen és előre látón válaszolt: „A sport, az jó vonal” (70. o.) – így is lett. A sport szeretete szintén a szülői házhoz kötődik. Mindhárom testvér ügyesen mozgott, de Pétery a „legstrambabbnak”, a férfiideál megtestesítőjének fiatalabbik, hozzá lélekben is közelebb álló bátyját, Gézát tartotta. Saját legjobb eredményeit pontosan számon tartja. Súlylökésben ifiként csak egyetlen legyőzője akadt az országos bajnokságokon⁵: Géza, aki négy alkalommal nyert. Aztán átvette a stafétát, és őt hirdették ki első helyezettnek, ráadásul húsz évig nem döntötték meg a rekordját. Leírásából kiderül, milyen egyszerű körülmények között, kezdetleges felszereléssel készültek a versenyekre.

A pénztelenség ugyan néha megbosszulta magát – például a prágai Csehszlovák Országos Bajnokságon –, és a megérdemeltnél szerényebb teljesítményre kárhoztatta Péteryt. Azonban nem ez a döntő, hanem az, hogy a professzionalizálódás igénye nélkül, jókedvűen, a háború előtti időkre jellemző módon a lehető legtöbb sportágban próbálta ki az erejét, és élvezte a játékot.⁶ Persze a sikeresség nem lényegtelen tényező. Vállalta a játékot egy szlovák nacionalista egyesületben csak azért, hogy szerepelhessen: „Én például a klubhelyiségükbe sem mehettem el, megkértek rá [...]. Nem érdekelt engem akkor ez, én annak örültem, hogy a legjobb leütőjük voltam” (15. o.). Ráadásul ebben a klubban olyan „luxus” körülmények javították a közérzetét, mint a gyorsvonaton való utazás vagy az éttermi étkezés. Péteryt a sportban nyújtott kiemelkedő teljesítményei, az állandó visszaigazolás további munkára sarkallta. Mindazonáltal nem „balczói”, magányos hős típus, hanem másokkal toleráns, edzői-pedagógiai képességekkel megáldott csapatjátékos. Sportban megedződött teste teherbírásának számos előnyét élvezte: fáradtság nélkül bírta a kiképzést, a fizikai vizsgákon mindig az átlag felett teljesített.

Szervezőtehetségnek sincs híján. A hadifogság alatt a különböző etnikumok között „nemzetközi versenyeket” rendezett igazi hírességek részvételével (57. o.). A néphadseregnél sportvonalon elhelyezkedve edzői és szakosztályvezetői funkciókat is ellátott. Hosszasan sorolja (becs)nevekkel megtűzdelt, számokkal alátámasztott eredményei: „igen ismert tagja voltam Szeged sporttársadalmának. Városi Testnevelési és Sportbizottság (alapító tag) – mint élsportoló, mint sportvezető, de mint röplabda-játékvezető is sűrűn szerepeltem a sportrovatokban” (71. o.). A legnagyobb élményeként a világhírű szovjet csapatkapitánnyal – Revával – történt mérkőzés eleji kézfogását tartja számon.

5 A szerző az országos bajnokság alatt a szlovák tagköztársaság versenyét érti, s nem egész Csehszlovákiát.

6 Súlylökés, diszkoszvetés, füleslabda-hajítás – „mert akkor még ilyen is volt” –, atlétika, röp-, kosár-, kézilabda, futball, úszás, kajakozás. Ehhez járul még az időskorban megtanult teniszezés és sielés.

A Magyarország történelmének nem éppen aranyfejezeteiként értékelt 1949–1953 közötti esztendőkről így ír: „Ekkor jött életem legszebb időszaka, 6 év a néphadseregben” (70. o.).⁷ 1953 előtti és utáni sportmunkássága megbecsülésének jeleként műve végén utal egy 1986 körül keletkezett *Fél évszázad a sportért* címet viselő újságcikkre.

A sport világában alakította ki és fejlesztette tovább újabb és újabb generációkra kiterjesztve immáron a saját maga által létrehozott kapcsolati tőkét. A fénykorban közeli viszonyt ápolt nemzetközi hírv sportóriásokkal. Az 1950-es években nem kisebb személyiségek, mint Puskás „Öcsi” vagy Bozsik „Cucu” hetek alatt hozták (azaz csempészték) be beteg felesége számára a drága, itthon beszerezhetetlen készítményeket – sajnos hiába. Nyíregyháza „Bandikájának”, Balczó Andrásnak az anyja gondozta édesanyját halálos ágyán,⁸ testvére, Editke kerámiaja ma is ott lóg Pétery lakásának falán. A neves emberekhez fűződő viszonyról jelentősebb a helyi, városi szintű sportkapcsolatok továbbélése, tartóssága. Kedvelt frói módszerét követve – egy-egy új név felbukkanásakor mindig közli az illető rövid életrajzát – legnagyobb sportélménye leírásakor sem állja meg az elbeszélés ívének megtörését: „a legnagyobb élményem, hogy Csongrád megye válogatottjaként – lényegében a Honvéd csapata megerősítve néhány tehetséges fiatalal, például a makói Fedor Attilával, aki ma a megyei bíróság elnöke – játszhattam” (71. o.). Ugyanakkor korántsem állítható, hogy kapcsolatai kiépítésében csupán várható anyagi haszna játszott volna szerepet. Volt sporttársáról, munkatársáról és egyben barátjáról, a szerény, becsületos, nagy sporttehetségnek induló „melősről”, Lovászi „Cunáról” – akiről még Sándor Csikar is ír a könyvében – nagy szeretettel emlékezik meg. 1987-ben, halálakor meg is siratta: „Életem egy darabja volt szegény Cuna!” (91. o.)

„Tervszerűen kihagytam [a] fiatalkori nőügyeket”: időskori élete párját (negyedik feleségét) szintén a sport révén ismerte meg. A sport természeténél fogva általában magában hordozza a testiséget. Több apró részletben megfigyelhető, hogy Pétery fogékony a téma iránt. A pozsonyi diákbálok ceremóniájának leírása után kitér a különböző nembeli fiatalok titkolt testi érintkezésére, a kezek lopva történő finom megszorítására. A nyugdíjas, az ifjúságot leszajnáló nagypapa hangja szólal meg, és visszaemlékezik olyan mozdulatokra, mint „a derék enyhe, ujjhegygel történő megsimítása, a mai fiatalok ezen már csak nevetnek, de őszintén sajnálom őket” (13. o.).

A továbbiakban csak hozzávetőlegesen lehet meghatározni első szexuális kapcsolatának időpontját. Első nagy szerelmével – akit egyébként Lóránt katonai szolgálata idején Zoltán bátyja jegyzett el, de az esküvői előkészületek során Bella egy régi szerelme teatrális fellépésének hatására meghiúsult a menyegző – még semmi visszavonhatatlan nem történt: „Mind a miénk volt a világon, csak egymás teste nem! Ugye furcsa, mai fiatalok...!?” (25. o.) Két év múlva, 1940 táján Hella meglepő felajánlkozásakor viszont kissé hencegve így fogalmaz: „szűz éppen nem voltam”. Mindezeket túl fontosnak tartja megemlíteni a hadifogság egyik részleteként, hogy a jószívű lengyel származású orvosnő (aki előzőleg meggyógyította) búcsúzáskor „Meg nem pusztult ugyan, de megsimogatott” (49. o.).

Négy házassága magáért beszél. A második felbomlásakor sietve kijelenti, hogy nem „az-zal” volt baj, amire ilyenkor az emberek gondolni szoktak. Az utolsó előtti oldalon hirtelen visszatér a szerelmi szálra mint élete jelentéktelen, érdektelen, tegyük hozzá, visszamenőleges eseményeire: „Tervszerűen kihagytam [a] fiatalkori nőügyeket, kicsapongásokat” (113. o.). A testiség egy másik, egyáltalán nem erotikus vetülete a hadifogsághoz – súlyvesztés, verések, sebesülések leírása – és az időskor kedvelt témájához, a betegséghez kötődik.

7 Az évszámok ebben az esetben is csak hozzávetőlegesek.

8 Betegeskedő szülei időközben a Nyíregyházán igazgatólelkészi minőségben dolgozó Zoltán bátyjához költöztek.

Politikai attitűd: végezetül szólni kell Pétery politikával, a „nagy történelemmel” való kapcsolatáról. Műve mottója ellenére – „nem személyem a fontos, hanem a kor, melyben életem” – nem igazán derül ki a szerző politikai attitűdje. Habár tisztában van a nagy történelmi folyamatokkal, eseményekkel, számára a „valóság” mégiscsak a mindennapokban, a személyes kapcsolatok által konstruálódik. Ebből következően nem rendszereket ítél meg, hanem egyéni rokon- vagy ellenszenves magatartásmintákat ütköztet. Hazafias, de liberális neveltetésének köszönhetően az „első” Csehszlovákia vezetőinek a magyar kisebbséghez való hozzáállását lojálisnak tartja – faluja jegyzője és a falu hat csendőre tudott magyarul –, ám gróf Esterházy János már-már legendás, mesébe illő tulajdonságainak méltatásakor keserűen jegyzi meg, hogy a gróftól „Beneš és társai hazatértük után internálták csehországi internálótáborba, ott éhen halt!!!” (20. o.).

Véleménye szerint: „Rákosiéknak a népi demokrácia megszilárdításában, az elpusztult ország felépítése terén vitathatatlan érdemeik voltak az ötvenes évek legelejéig” (76. o.). Csakhogy Rákosi „kezdet megmámorosodni” (76. o.), és egyszemélyes kommunista diktatúrát kiépíteni. Az 1956-os forradalom kiváltó okainak tartja a Rákosi-klikk sztálinista elhajlását, a koncepciók pereket, a kivizsgálások nélküli, brutális vattatásokat, a hithű kommunisták koholt vádak alapján történt kivégzését, vagy börtönbe zárását. Külön fájó pont számára négy magas rangú katonatiszt⁹ – „akik életükkel játszottak a horthysta világban” (76. o.) – kivégzése. Kritikai megjegyzéseiben és szóhasználatában (például: Rákosi-klikk) nemigen talált volna kivetnivalót a Rákosi-korszaktól részben magát elhatárolni kívánó Kádár-rendszer akármelyik ideológusa sem. Persze ez az önéletrajz keletkezési idejével (1986) is magyarázható, bár bizonytalan, hogy a szerző módosította-e ebbéli nézeteit az 1990-es években. Történelmi tisztánlátását mégsem zavarja meg a saját tapasztalatainak ellentmondó 1956 utáni politikai értékelés, sőt – mint arra bevezetőjében utal – szükségesnek tartja az iskolás történelemkönyvek által az 1956-os ellenforradalomról ábrázolt kép korrigálását. Ő ugyanis forradalomként értékeli az eseményeket. A törvénytelen ségek elleni spontán diák- és munkásmegmozdulásokról ír. A parlamenti sortűzet így értékeli: „Ezzel szabadult el a pokol” (78. o.). Vélekedése az 1956-os történésekkel kapcsolatban változatlan maradt: „Saját fülemmel hallottam a rádióban Kádár János felhívását. [...] Be kell vallani, hogy az egész országot átfogó forradalmi megmozdulás történt” (80. o.).

A konkrét eseményeket, többek között Maléter Pál szerepvállalását a kisebb pontatlanságoktól eltekintve¹⁰ hitelt érdemlő módon taglalja. A Szolnokon megalakuló új kormány névsorát egy korabeli, a Kádár-kormányt rossz színben feltüntető tréfás mondást idézve kezdi: Kádár, Apró, Dögei... Határozottan visszautasítja az igazságérzetét sértő fasiszta ellenforradalom vádját. Mindezek ellenére Kádárról az említettekén kívül nem fejt ki semmilyen véleményt, azt sem nehezményezi, hogy negyedik feleségének édesanyját, „Mircuskát”, az újszegedi „dácsa” gondnokát az odalátogató Kádár János vagy Apró Antal agyonpuszilgatta „nagy szeretetében” (105. o.).

A Rákosi-éra egyik prominens személyiségéről, Farkas Mihályról igencsak lesújtó véleményt közöl. Pétery és egyik barátja fogságba esése után Farkas tolmácsolt az őket vallató szöveget tiszteknek, akik dühödten, Péteryéket megfenyegetve távoztak, mivel nem voltak hajlandók katonai titkokkal kapcsolatos részleteket elárulni. Farkas honvédelmi minisztersége idején, miközben az ideológiai oktatáson a Szovjetunió ezredeseiként dicsőítették, ő gunyoro-

9 Pálffy György, Porfi György, Sólyom László, Ily Gusztáv.

10 Úgy emlékszik, hogy Maléter október 23-án ügyeletes tiszt volt, pedig csak másnap lépett szolgálatba, valamint hogy november 3-án Szolnokon tartóztatták le, holott Tökölön.

san emlékezett vissza, hogy a háború alatt még a szovjet zászlós is lekezelte a szolgálkú későbbi pártvezért. „Weimberger generálkomisszárról” (59. o.), azaz Vas Zoltánról már sokkal kedvezőbben ír – mint olyan emberről, aki tényleg tekintélyes hatalommal rendelkezett Rákosi mellett.

A legtöbbet emlegetett történelmi személyt, a névtelenségből 1956. október utolsó napjaiban a politika színpadára lépő Maléter Pált egyértelműen pozitív figuraként állítja be. Pétery azért emeli ki Maléter igazi kommunista voltát, „mert őt hazaárulóként végezték ki” (78. o.). Neki semmi baja a kommunistákkal – pedig magát nem tartja annak –, amit jól példáz egyik közeli barátjának, Lovászi „Cunának” kedvező megítélése, aki egy újságcikkben lévő fényképen munkásör-egyenruhában – a Kádár-kor egyik szimbólumát megjelenítve – mint kiszolgált-kipróbált veterán adja át a fegyverét a fiának.

Ezek után, úgy gondolom, joggal módosíthatjuk Pétery mottóját mondjuk így: a személyek fontosak, és a kor, melyben éltem. Hozzátehetjük a kialakított képhez a Pétery számára legfontosabb, a hadifogságot követő tanulságot: „Nincs jó nemzet, meg rossz nemzet, de van jó ember (emberséges), meg rossz ember!” (49. o.)

Péteryt nem izgatták az ideológiák, nem politikai nézet alapján ítélte meg az embereket. Őt az érdekelte, hogy kis közösségében sikeres, megbecsült emberként nézzenek rá; a körötte lévő személyek tisztességesek, becsületesek (lehetőleg érdekesek, viccesek) legyenek, és a nagypolitika ne akadályozza meg a céljai érdekében tett erőfeszítéseit. Mivel ez nagyjából elképzelései szerint alakult, tulajdonképpen nem sok oka maradt az elégedetlenségre. A Rákosi-korszakot élete legszebb időszakaként emlegeti, és a nem éppen szeplőtelen fogantatású Kádár-rendszert sem kárhoztatja. Vajon miért nem? Mert a felső középosztályból származó volt katonatisztnak ötvenhatos szerepéért kiszabott rövid időtartamú és kevésbé súlyosnak tekinthető büntetését követően megengedte, hogy az úgynevezett „Nagy Magyar Kispolgárosodás”¹¹ útjára lépjen. Már a háború során a hadifogolytáborban és az attól hét km-re fekvő kolhozban olyan ügyesen üzletelt, hogy „a táborarisztokraták” közé emelkedett. Az 1950-es évek elején Puskásék gyógyszercsempészesét is valószínűleg honorálni kellett valamivel. (Egyébként Balczó András ilyen jellegű tevékenységéről nem ír.)

Az 1958-ban kitanult kályhás szakmából származó fusimunkák jelentős többletjövedelemhez juttatták, amelyből a Velorexet, a Trabantot, a későbbiekben pedig a Skodát és a Ladát meg tudta vásárolni. És ha már van kocsis, akkor miért ne használják? Első feleségével bejárták az országot, és külföldre is eljutottak. Harmadik nejével, egy megszállott túrázóval föltehetően szintén elutaznak néhány helyre, negyedik, betegeskedő feleségével pedig megnézték Ausztria, az NSZK, Franciaország és Svájc nevezetességeit. A vasfüggönyön túli világ, úgy tűnik, Pétery szemében – a magyarok többségétől eltérően – nem misztifikálódott. Ő inkább már csak nyelvtudása alapján is – német, szlovák, orosz, román – monarchiabeli, ha tetszik, közép-kelet-európai figura.

A szomszédos országokban tett sítúrák során vagy a Szegedre érkező külföldi csoportoknak gyakran tolmácsolt, mint tette ezt számtalan esetben hadifogsága idején is. Nyilvánvaló, hogy az esetek többségében ő volt a közvetítő. Munkahelyein azért volt olyan sikere, azért tudott a hiánygazdaságban olyan bravúros anyagbeszerzéseket kieszközölni, mert remek kapcsolatokkal rendelkezett. Értett az emberek nyelvén, vagy ha nem, előbb-utóbb megtalálta velük szemben a megfelelő hangot.

A Kádár-rendszerben, „a kölcsönös szívességek hálózatában”¹², a protekciók világában könnyűszerrel eligazodott. Mintha neki találták volna ki. Ha az ember nem ugrál, az anyagi

11. Cerő András: 1984: Szekrényos, Lada, víkendház. *Beszélő*, 1999. április, 57. o.

bukás, tönkremenetel esélye minimális, a játékszabályok betartásával viszont némileg behatárolt, de jelentős életszínvonal-emelkedés érhető el. Egy telefon, és Pétery kifogástalan minőségű lombikokat szállított szorult helyzetben lévő volt orvosfeleségének, cserébe adandó alkalommal soron kívül kapott orvosi igazolást az autózvezetői tanfolyamra jelentkező fiának. Pétery kiválóan megfelelt az ilyen hétköznapi helyzetek kihívásainak, hála a fentiekben felvázolt több összetevős, egymást átszövő, kiterjedt kapcsolati hálójának.

Bár politikailag passzív volt, állandóan figyelemmel kísérte a történéseket. Az első bécsi döntés, illetve Csehszlovákia feldarabolásának ismertetésekor kifejti, hogy a szlovákok a területelcsatolások és az 1968-as „kiugrási kísérlet megghiúsítása” (21. o.) miatt nem szeretik a magyarokat. Az 1968-as bevonulást a kronológiát megszakítva jó pár oldalon át elemzi művében. A hivatalos propaganda által sulykolt, a szocialista országok közötti jószomszédi kapcsolatot unos-untalan kihangsúlyozó kép kritikájaként értelmezhető a következő mondat: „Szóval ezt nem nagyon tudják feledni a mi »szlovák barátaink«” (21. o.).

Kicsit talán adós maradt saját politikai szerepvállalásának elbeszélésével. Az izaszlavi táborral kapcsolatban, amikor harmadmagával kiválasztják politikai iskolára, csak Maléter kalandos bevetését és kommunistává válását írja le; saját politikai útjának szála elvarratlan marad. Továbbá nehezen elképzelhető – bár nem lehetetlen –, hogy az 1950-es évek az élet minden területét átpolitizáló világában egy városi sportvezetőnek ne kellett volna belépnie a pártba.

Az 1930-as évek végén, illetve a háború alatt a zsidókat ért atrocitásokról keveset ír. Mint ha némi lelkiismeret-furdalással emlékezne meg a hirtelen felocsúdról, amit egy náci koncentrációs táborból menekült férfi története váltott ki belőle: „Nem lettem kommunista később itthon sem, de azt a szörnyű rendszert meggyűlöltem! További életemben próbáltam lelkiismeretem szerint élni!” (54. o.) A zsidók meghurcolásáról az ország lakosságának többségéhez hasonlóan nem akart tudomást venni. Mint ahogy művében, valószínűleg életében is került a kényes témát. Mégis jó szándékáról árulkodik az a zsidótörvények bevezetése után történt eset, amikor bakaruhában sétálva a pesti utcákon összetalálkozott egy sárga csillagot viselő gyermekkori barátjával, akivel kellemesen elbeszélgettek. Mikor ezért felelősségre vonták a Ludovikán, nem tagadta meg a barátját, és parancsnoka is korrekt ember módjára megelégedett a szóbeli fenytéssel.

Pétery képes feldolgozni élményeit, tanul hibáiból. Megmosolyogja fiatalkori egyenruha-őrületét, elveti a Horthy-rendszer konzervatív, nacionalista politikáját. Önkritikáról tanúskodik, hogy észreveszi: a nagy buzgalommal megörökített népdal- és magyarnóta-gyűjteményén hangja kissé megkopott, és öregesen remegős. Ez utóbbi szenvedélyéből kiderül a modern szórakoztatóelektronika iránti érdeklődése is. 1980 táján kazettás magnót az idősebbek még lejátszásra is jóval ritkábban használtak, mint ma, nemhogy felvételre. A „posztgraduális képzésnek” is felfogható hadifogság alatt sokoldalú társaitól még a freudi álomfejtés alapjaira is betekintést nyer.

Voltaképpen milyen főbb személyiségjegyekkel rendelkezik hősünk? – tehetjük fel a kérdést megannyi anekdota elbeszélése után. A családi, származási és sportkapcsolatai által az életben könnyen boldoguló Pétery – megkockáztatom – a XX. századi Magyarország egyik ideálját testesíti meg. Az 1930-as évek társadalmának négy jellegzetesen magyarosnak tartott foglalkozása közül (katona, politikus, földműves, pásztor) választott hivatást.¹³ Majd a hábo-

12 Uo. 58. o.

13 Kapitány Ágnes–Kapitány Gábor: *Magyarság-Szimbólumok*. Budapest, 1999, Európai Folklor Központ–Teleki László Alapítvány, 16–17. o.

rút követően kereskedelmi-beszerzési ügyletei szintén a sikeresnek tartott emberek csoportjába sorolták. Az 1990-es évek szociológiai-antropológiai kutatásai szerint a közmegebecsülést azok a személyek vívták ki, akik az államszocializmus alatt talpraesettséjük, ügyeskedésük folytán mindig megtalálták a kiskapukat az elnyomó rendszer betonfalán. A sportkarrierje tovább emelte Pétery renoméját, hiszen a sportnak – főleg az 1950-es években – elsődleges szerepe volt a nemzeti és az identitástudat győzelmekkel, sikerekkel való megerősítésében.¹⁴ Mint a fentiekből kitűnik, Pétery többször is jó lóra tett. „A sport, az jó vonal” – jut eszünkbe ismét Maléter tömör mondata.

Pétery a maga képességeivel, tulajdonságaival a modernizációra törekvő, hagyományos magyar kultúra által középpontba helyezett és legtöbbször tartott értékeket, a toleranciát, a kapcsolatépítést személyesíti meg. Eredményes akkor lehet valaki – a mai felfogás szerint –, ha ezen értékeket békeszerető, barátságos módon gyakorolja. Kisebb hibái ellenére világéletében megfelelt ezeknek a követelményeknek, így joggal tekinthet vissza elégedetten életútjára.

Békés nyugdíjaskorából szemlélődve az esetleges bírálatoknak elébe menve elmereng: „Hiszen Hitler–Sztálin–Rákosi idejére mi is emlékszünk! Ki mert akkor nyikkanni is? Csak ütemesen tapsolt, hozsannázott »az illetékes ország«!” (114. o.)

Forrás: 1956-os Intézet Oral History Archívum, 1064. sz. önéletrajz, 114 o.

14 Elég felidézni a kor elvárásait jól érzékeltető Hobo Blues Band 6:3 című számának refrénjét: „Túl a Don-kanyonon, Isonzón, Mohácson, büszke most a magyar, zengik a világon, 4:2 a félidőben, a végén 6:3.”